

קשירה בשבת

הקדמה:

שבת קודש, בחוץ שורר שרב, חיילים יושבים באוהל, מלמעלה נפרם הקשר של יריעת האוהל. כתוצאה מכך השמש מכה על ראשי היושבים באוהל, מאחר ואין אפשרות אחרת, אחד החיילים מעוניין לקשור את היריעה למעלה.

שאלה: יריעות אוהל שהותרו מקשירתם, האם מותר לקושרם חזרה בשבת? באיזה אופן?
חייל שקשר המיתר של רצועת הנשק שלו הותר, האם רשאי לקושרו חזרה בשבת?

א. מלאכת קושר - רקע

משנה מסכת שבת פרק ז משנה ב:

אבות מלאכות ארבעים חסר אחת... הקושר והמתיר.

רש"י שבת דף קיא עמוד ב:

ואלו קשרים - המנוין באבות מלאכות, דקתני הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם, דומיא (בדומה ל-) דקושרי חוטי יריעות הנפסקות.

❖ היכן השתמשו במלאכת קושר במשכן?

ב. סוגי הקשרים

אמנם, לא כל קשירה נאסרה בשבת וכדלהלן:

משנה שבת פרק טו משנה ב:

קושרת אשה מפתח חלוקה (רצועות הבגד), וחוטי סבכה (רצועות המטפחת), ושל פסקיא (חגורה), ורצועות מנעל וסנדל, ונודות (שק עור לנשיאת) יין ושמן, וקדירה של בשר (שקשר אותה עם בגד).

בדברי הגמרא על משנה זו, מפורטים סוגים שונים של קשרים, ולפי סוג הקשר - נקבע דין קשירתו בשבת.

תלמוד בבלי שבת דף קיב עמוד א:

איתמר: היתר רצועות מנעל וסנדל, תני חדא: חייב חטאת, ותניא אידך: פטור אבל אסור, ותניא אידך מותר לכתחילה, קשיא...? לא קשיא, הא דקתני חייב חטאת - בדאושכפי (קשר הסנדלרים), פטור אבל אסור - בדרבנן (קשר הסנדל של החכמים), מותר לכתחילה - בדבני מחוזא (בני העיר).

רש"י על הגמרא:

בדאושכפי - בקשר שהאושכף (סנדלר) עושה, כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל לצאת, והוא קיים לעולם.

בדרבנן - כשקושרים סביב רגלים אין קושרין בדוחק, שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור, ומיהו, קשר של קיימא לא הוי, שבשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק, שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו.

בדבני מחוזא - שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוונין, וקושרין אותו בדוחק, וצריך להתירו ערבית.

ג. המדד לקביעת דין הקשר

הראשונים נחלקו בסוגיה זו, מהו התבחין הקובע את רמת החיוב על הקשר:

האם רק עמידות הקשר למשך זמן ('קיימא'). או גם האיכות המקצועית של הקשירה ('מעשה אומן').

רי"ף שבת דף מא עמוד ב:

הא דתני חייב, במנעל דאושכפי, **דמעשה אומן** הוא **וקשר של קיימא** הוא. והא דתני פטור אבל אסור, בדרבנן, דמעשה הדיוט הוא אלא שהוא קשר של קיימא ולפיכך פטור אבל אסור. והא דתני מותר לכתחילה, בדבני מחוזא, כגון רצועות שיוצאות מגופו של מנעל וקושרין אותו על הרגל ועל השוק אחר שנועלין את המנעל, דלאו מעשה אומן ולא קשר של קיימא הוא.

רא"ש שבת פרק טו סימן א:

ולא נהירא, דבקשר של קיימא **אין חילוק** בין מעשה אומן למעשה הדיוט.

ה'בית יוסף' הסביר ובאר את שיטת הרא"ש:

בית יוסף אורח חיים סימן שיז סעיף א:

לדעת רש"י והרא"ש קשר העשוי להתקיים ימים רבים, אף על פי שקשרו הדיוט - חייב חטאת (חיובו מן התורה). וקשר שאינו עשוי להתקיים ימים רבים, אבל עשוי הוא להתקיים ימים מספר, כגון סנדל דרבנן - אינו חייב חטאת, אבל איסורא מיהא איכא (מכל מקום יש איסור דרבנן).

❖ סכם את נקודת המחלוקת בין הרי"ף והרא"ש.

❖ **דייק בדברי רש"י לעיל, ובאר מניין למד ה'בית יוסף' ששיטת רש"י היא כשיטת הרא"ש?**

שולחן ערוך אורח חיים סימן שיז סעיף א:

א. הקושר קשר של קיימא, והוא מעשה אומן, חייב, כגון: קשר הגמלים וקשר הספנים וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרים הרצענים בשעת עשייתו וכן כל כיוצא בזה.

ב. אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן (וכן להיפך, קשר מעשה אומן שאינו של קיימא), פטור.

ג. וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אומן, מותר לקשרו לכתחילה.

אך הרמ"א חשש לדעת הרא"ש שמחייב על קשר של קיימא אפילו של הדיוט:

המשך השולחן ערוך:

הגה: ויש חולקים שסבירא להו דכל קשר של קיימא, אפילו של הדיוט, חייבין עליו.

❖ **סכם את אופני החיוב לפי השולחן ערוך ואת אופני החיוב לפי הרמ"א.**

- ❖ באיזה סוגי קשרים ניתן להקל לצורך מצוה או במקום צער?
- ❖ מדוע דווקא בהם?

ו. קשר כפול

כתב הרמ"א בסימן שיז:

המשך השולחן ערוך הנ"ל:

הגה: ויש אומרים דיש לזהר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה, דאין אנו בקיאים איזה מקרי קשר של אומן דאפילו בשאינו של קיימא אסור לקשרו וה"ה להתירו, וכן נוהגין.

הרמ"א מוסיף שגם לדעת האוסרים קשר כפול, יש מקום להקל בהתרתו, הואיל ואינו אלא איסור דרבנן.

המשך השולחן ערוך הנ"ל:

הגה: ... ומכל מקום נראה דבמקום צערא אין לחוש ומותר להתירו, דאינו אלא איסור דרבנן ובמקום צער לא גזרו.

שמירת שבת כהלכתה פרק טו סעיף נב:

קשר יחיד... אסור להוסיף עליו קשר שני כדי לעשותו קשר כפול.

חזון עובדיה הלכות קושר ומתיר הלכה ט:

ויש חולקים ומתירים לקשור שני קשרים זה על זה בשבת, כל שאינו עושה כן לקיימא, אלא להתירו בתוך שבעה ימים. וכן המנהג להתיר. והמחמיר תבא עליו ברכה. ובמקום צורך אין להחמיר.

ז. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

א. מנהג הספרדים להקל לכתחילה לקשור בשבת קשר הדיוט, כל שנועד לפחות משבוע, ואילו מנהג האשכנזים לקשור לכתחילה רק קשר שנעשה לפחות מיממה, ורק במקום צורך מקילים אף כשנעשה לפחות משבוע.

לפיכך נראה שגם למנהג האשכנזים ניתן ביום שרבי להקל להעלות ולקשור את יריעות האוהל בקשר הדיוט, אף כשרגילים להשאירם כך מספר ימים, לפי שהוא מקום צורך. מאידך, גם למנהג הספרדים אין להקל ולקשור בקשר הדיוט מיתר שהשתחרר מרצועת הנשק, שהרי רגילים לבטלו שם לעולם. ברם, פשוט שמותר לקשור את המיתר כשהדבר נועד לאפשר יציאה לפעילות מבצעית בשבת, או מיד בצאתה.

ב. קשר כפול נידון למנהג האשכנזים כקשר אומן, ורק במקום צער (כקשירת עגנית אוהל בתנאי חורף קשים) מקילים להגדירו כקשר הדיוט ולקשרו למספר ימים, ואילו הספרדים מקילים בו אף במקום צורך גרידא.

שמירת שבת כהלכתה פרק טו סעיף נב:

כל קשר שאסור לקשור אותו בשבת וביום טוב, גם אסור להדקו כשנתרפה.

ד. הגדרת 'קיימא' - משך זמן

הבית יוסף מסכם את הגדרת 'קשר של קיימא':

בית יוסף אורח חיים סימן שיז סעיף א:

נמצינו למדין, ד'קשר של קיימא' מיקרי קשר דבר שדרך לקושרו על דעת שיעמוד לעולם.

- ❖ באיזה אופן הקשר נחשב שאינו של קיימא ומותר?

הרמ"א על פי הראשונים מציין שתי שיטות:

המשך השולחן ערוך הנ"ל:

הגה: ... ויש אומרים שכל קשר שאינו עשוי להתיר באותו יום עצמו, מקרי של קיימא.

ויש מקילין לומר דעד שבעה ימים לא מקרי של קיימא.

פסיקת אחרוני זמננו לגבי משך זמן קשר שאינו של קיימא:

חזון עובדיה הלכות קושר ומתיר הלכה ז:

כל שאין הקשר מתקיים במשך שבעה ימים לא נקרא קשר של קיימא, ומותר לקושרו בשבת.

שמירת שבת כהלכתה פרק טו הלכה נה:

קשר שאינו אמיץ (שעלול להיות ניתר מעצמו) מותר לקושרו בשבת, אם בד"כ וגם כעת הוא עומד להיפתח תוך יום אחד.

ה. צורך מצוה ומקום צער

השולחן ערוך פסק על פי המשנה בסוף מסכת שבת:

שולחן ערוך סימן שיז סעיף א:

ולצורך מצוה, כגון שקושר למדוד אחד משיעורי התורה, מותר לקשור קשר שאינו של קיימא.

מגן אברהם מבאר שההיתר לקשור לצורך מצוה הינו אפילו בקשר אומן, אך מסייג:

מגן אברהם סימן שיז ס"ק ג:

ולצורך מצוה וכו' - אפילו מעשה אומן, דאם לא כן אפילו בלא מצוה שרי... מיירי (ומדבר באופן) דאי אפשר בעניין אחר.

שמירת שבת כהלכתה פרק טו הלכה נה:

במקום צורך, צער או מצוה מותר לקשור קשר גם אם אינו עומד להיפתח תוך יום אחד, כל עוד שעומד להתקיים פחות משבוע ימים.

והגית בו'

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד בתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן
בתיבה ועריכה: רב"ט ר' דוד חדאד.
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com

